

buerint ea salutem esse contraria; omnes vero eadem necessaria esse negaverint. Haec cum de necessitate bonorum operum docuerit, pronum est colligere, quod et eorum meritum tum respectu justificationis, tum relate ad vitam aeternam negaverit.

S E C T I O I I .

DOCTRINA CONFSSIONUM FIDEI
ET THEOLOGORUM LUTHERUM
SUBSEQUENTIUM.

§. I.

Confessio augustana.

Lutheri doctrinam primo referri oportuit, ut appareat, quantum confessiones fidei protestantium eandem deserant. Eam sequitur *confessio aug.* in comitiis Augustae Vindelicorum habitis imperatori exhibita 1530. auctorem habuit maxima ex parte *Melanchtonem* moderatoris ingenii virum. Multis in locis emendat duriores *Lutheri* expressiones, atque in quibusdam sententias ejusdem deserit.

Animadvertit *Bossuet* a) plurimos articulos in *conf. aug.* decisos esse ex mente catholicorum si fidem specia-

a) T. I. III. nro. 38. p. 153. „On sera étonné de voir tant d'articles de consequence décidés selon nos idées dans la confession d'augshourg, et enfin quand je considere ce qu'elle a trouvé de particulier, je ne vois, que cette foy speciale — et la certitude infailible de la remission des peches, qu'on lui veut faire produire dans les consciences.”

specialem et certitudinem infallibilem de remissione peccatorum exceperis.

Sejunxerat *Lutherus* remissionem peccatorum ab hominis sanctificatione, omnemque justificationem ad meram poenarum peccati remissionem restrinxerat. Magis conjungit ambo C. A. atque ex injustis nos reddi justos, simulque cum remissione poenarum spiritum S. nobis infundi affirmat *art. 5.* „et cum hoc modo consolamur nos promissione seu evangelio, et erigimus nos fide, certo consequimur remissionem peccatorum et simul datur nobis spiritus s.“ Licet *Luthero*, si verba spectes, consentiat, sola fide nos justificari, reipsa tamen solum operum meritum excludit, ne, quod soli Christo tribuendum est justificationis beneficium, in opera nostra transferatur, et ne intranquillae relinquuntur hominum mentes, si tum solum obtingeret nobis justificatio, si operibus praecedentibus eam meriti essemus, aut digna esset poenitentia a nobis praestita. Unde licet doceat C. A. fide nos justificari, id tamen ita minime intelligendum esse, quasi fides ob praestantiam suam justificationem mereatur, ipsa monet; sed quod eam Deus constituerit conditionem, qua posita justii efficeremur, — Hoc meritum licet excludat, exigit tamen ipsa confessio poenitentiam ac contritionem, atque negat fidem posse existere in iis, qui poenitentiam non agunt — fidem, quam C. A. exigit, non historiae solum Christi cognitionem esse docet, sed firmam fiduciam in merita Christi atque Dei misericordiam peccata nobis remittentis. Hac ratione *Paulum* et *Jacobum*, qui circa operum necessitatem dissentire videntur, conciliare studet *b)*, „et cum hoc modo
fides

b) art. 20. de fide.

fides intelligitur de fiducia misericordiae, non dissentiant inter se *Jacobus* et *Paulus*. Quod enim inquit *Jacobus* daemones credunt et contremiscunt, intelligit fidem de noticia historiae, haec non justificat — — — *Paulus* vero cum inquit, fides reputatur ad justitiam, loquitur de justitia misericordiae propter Christum." Ex praecepto Christi bona opera justificationem sequi debere affirmat C. A. mitius de bonis operibus sentiens ac *Lutherus c)*, „item docent, inquit, quod, cum fide reconciliamur, necessario sequi debent justitia bonorum operum, quae Deus nobis mandavit, sicut et Christus praecepit, si vis ad vitam ingredi, serva mandata" et *art. 20.* „Quod adversarii criminantur nos, negligi a nobis doctrinam de bonis operibus manifesta calumnia est." Solum discerni vult inter opera bona externa et interna, ea praecipue de causa, quod bona opera interna pios homines distinguant ab hypocritis, a quibus externa bona opera saepius praestantur. Inter opera bona fidem praecipuum esse inquit, quae multas alias virtutes parit. — Quomodo haec opera Deo placeant, cum admodum imperfecta sint, nec exacte legi Dei respondeant, et quo sensu mereantur praemia longo sermone inquit. — Meritum operum, quod prorsus negaverat *Lutherus* ita statuit *d)* „quanquam igitur haec nova obedientia procul abest a perfectione, tamen est justitia et meretur praemia tum corporalia, tum spiritualia, non in hac solum vita, sed et in futura. Habent enim bona opera praemia, tum in hac vita,

tum

c) *art. 6.*

d) *art. 20.*

tum post hanc vitam in vita aeterna. Quia enim in hac vita ecclesia subiecta est cruci et morti corporali, differuntur praemia pleraque ad futuram, quae, etiamsi per misericordiam certo propter Christum contingit his, qui fiducia Christi iustificati sunt, tamen etiam est compensatio bonorum operum, juxta illud: merces vestra copiosa est in coelis.”

§. II.

Confessionis apologia.

Alterum locum tenet *confessionis apologia* in comitiis imperii Augustae Vindelicorum ab iisdem imperatori exhibita, qui antea confessionem obtulerant. Unde non pro opere particulari habenda est, sed pro libro, quem protestantes pari reverentia cum libris symbolicis recipiunt. Integra *Melanchtone* auctore confecta fuit, eo fine, ut quae contra C. A. a catholicis objecta fuere, refellerentur. Hinc, quae nondum satis clare in confessione exposita fuerant, iis magis explicandis, aut mitius interpretandis operam dedit praedictus auctor. Praecipue omni in id intendebatur studio, ut doctrinam de justificatione a catholicis depravatam, ut ipsi videbatur, puritati suae restitueret; qua in re quantum laboris sustineat ipsemet testatur in epist. ad *Camerarium* familiarem suum e).

Sensu nonnisi forensi justificationis naturam proposuerat *Lutherus*, quibusdam S. S. locis commotus, licet pluries pro justificatione interna sumatur. Correxerit errorem hunc *Melanchton* dum recte duplicem hunc sensum distinguit: „iustificari, inquit, significat

e) L. 4. epist. 110.

cat ex injustis justos effici, seu regenerari; significat et justos pronuntiari, et reputari, utroque enim modo loquitur scriptura” — Tenacissime inhaeret sententiae huic, sola fide justificari homines, iisdem commotus rationibus, quae in C. A. jam adductae fuere. — Ut difficultatem diluat protestantibus ex *Jacobi* effatis motam inquit, *Jacobum* hic non describere modum, quo homines justificantur, sed quales sint, dum jam sunt justificati: „quod autem dicit (*Jacobus*) nos justificari fide et operibus, certe non dicit nos per opera renasci, neque hoc dicit, quod partim Christus sit propitiator, partim opera nostra sint propitiatio, nec describit hic modum justificationis, sed quales sint justis, postquam sint justificati; et justificari hic non significat ex impio justum effici, sed usu forensi justum pronuntiari” — fidem, qua justificamur, admittit cum C. A. fidem specialem supra descriptam, quae licet juxta *Melanchtonem* sola sufficiat, eam tamen solitariam ac mortuam esse debere negat, dummodo operibus nostris nihil meriti concedatur. Unde inquit sibi haud adversari *Jacobum*, qui fidem mortuam damnans, vivam requirit „haec fides, cum sit nova vita, necessario parit novos motus et opera. Ideo *Jacobus* recte negat, nos tali fide justificari, quae est sine operibus” — Opera bona haud negligenda esse docet, potius ea quam maxime commendat, suaeque laude digna esse ait, dummodo non laudentur cum contumelia et contemptu Christi. Opera haec justificationem sequi debere asserit tanquam regenerationis effectum et tanquam gratiarum actionem erga Deum, ut in eis fides et exerceatur et crescat et ostendatur aliis, ut nostra confessione alii invitentur ad pietatem f) „Sicut igitur

f) in resp. ad arg.

igitur poenitentiam per omnem vitam requirimus, ita et bona opera requirimus, etsi opera bona non sint talia, ut pro eis debeat vita aeterna” et pariter *de dilectione et implet: legis* „profitemur igitur, quod necesse sit inchoari in nobis ac subin magis magisque fieri legem. Et complectimur simul utrumque, videlicet spirituales motus et externa bona opera. Falso igitur calumniantur nos adversarii, quod nostri non doceant bona opera, cum ea non solum requirant, sed etiam ostendunt, quomodo fieri possint.” — Hisce operibus quo sensu merces debeat, et quaenam sint praemia, quae iisdem obtinemus, his verbis exponit: „quid igitur de mercede? primum si diceremus vitam aeternam dici mercedem, quia debetur iustificatis propter promissionem, nil absurdi diceremus; sunt enim inter se ordinata haec dona, sicut *Augustinus* ait: dona sua coronat in nobis Deus. Sed scriptura vitam aeternam vocat mercedem, non quia propter opera debeat, sed quia compensat afflictiones et opera, etsi propter aliam causam contingit. Sicut haereditas venit filiofamilias non propter officia sua, et tamen est merces et compensatio officiorum filii. Satis est igitur nomen mercedis hac ratione convenire vitae aeternae, quia vita aeterna compensat bona opera et afflictiones — — — praeterea concedimus opera esse *vere meritoria* non remissionis aut justificationis; non enim placent nisi in iustificatis per fidem, nec sunt digna vita aeterna — — — sed sunt meritoria aliorum praemiorum corporalium et spiritualium, quae redduntur tum in hac vita, tum post hanc vitam.” Licet operibus vita aeterna haud debeat, iisdem tamen beatitudinis gradus nos promereri concedit „cum igitur opera sint quaedam impletio legis, recte dicun-

dicuntur meritoria, recte dicitur eis deberi merces, et haec merces parit gradus praemiorum juxta illud Pauli unusquisque accipiet mercedem juxta suum laborem. Hi gradus sunt merces operum et afflictionum.”

§. III.

Confessio saxonica et wirttembergica.

Confessio illa 1551. Synodo tridentinae oblata fuit et pariter Melanctonem auctorem habuit, a quo jubente electore Mauricio sub nomine repetitionis confessionis augustanae confecta fuit. Juxta hanc justificari est ex injusto justum fieri, ita, ut a remissione peccatorum haud sejuncta maneat spiritus s. infusio g) „ ejus merito habemus et remissionem et Deus justitiam nobis imputat et propter eum nos justos reputat, et dato spiritu suo sancto nos vivificat et regenerat.”

— Confessionis hujus sensum, dum docet sola fide nos justificari, alium haud esse nisi hunc, ut excluso merito nostro propter sola merita Christi justii reddamur ipsius verba testantur. „ Sola fide justificamur, quod sic intelligimus et declaramus: gratis propter solum mediatorem non propter nostram contritionem seu alia nostra merita donamur remissione peccatorum et reconciliatione. Etsi enim contritio et aliae virtutes multae cum fide simul accendantur; tamen hae virtutes non sunt causa seu meritum remissionis peccatorum” — Consentit eidem *confessio wirttembergica* auctore Brencio 1552. edita, pariter eo fine, ut Conc. Trid. proponeretur, „ credimus et confi-

g) de remiss. Peccat. et justif.

confitemur, quod ad faciendam et exercendam justitiam Deo gratam necessariae hae virtutes, fides, spes et charitas, et quod homo has virtutes non ex se concipere possit, sed accipiat ex favore et gratia Dei, quodque fides operetur per charitatem, sed sentimus a vere apostolica doctrina longissime abhorrere eorum sententiam, qui docent, hominem fieri Deo acceptum, et reputari justum propter has virtutes, ac in judicio Dei meritis harum virtutum confidendum esse." — Hanc fidem, ut justificet, haud otiosam esse debere ita docet *conf. sax.*, non igitur loquimur de otiosa notitia; et errant imperiti, qui existimant hanc remissionem peccatorum contingere otiosis sine aliquo motu animi, sine certamine, et sine sensu consolationis in veris doloribus in ea aetate, quae jam intelligere vocem doctrinae potest." — *Confessio wirttemberg.* supra jam pariter fidem, quae per charitatem operatur, requiri asseruit. — Accendit Spiritus S. inquit *conf. sax.* lucem veritatis in renatis et novos motus in cordibus congruentes cum lege Dei, nec est otiosa voluntas accepto Spiritu sancto, „oportet igitur, pergit, in renatis etiam interiorem obedientiam inchoari, veram Dei agnitionem, timorem Dei, dolores in poenitentia, fiduciam misericordiae propter filium promissae, invocationem, spem, dilectionem, laetitiam in Deo et alias virtutes, et oportet eas referre ad debitum finem scilicet ut Deo praestetur obedientia" — pariter clarissimis verbis exigit bona opera *confess. wirttemberg.* „docemus bona opera divinitus praecepta necessario facienda esse." — Quo sensu vita aeterna merces appellanda sit ita exponit *conf. sax.* „caeterum, etsi vita aeterna datur propter filium, Dei renatis, tamen simul est merces bonorum operum, sicut dicitur merces vestra

vestra copiosa est in coelis" illustrat hoc similitudine filii familias superius jam adducta, cui licet aliunde cedat haereditas, tamen merces laborum appellari potest. — Simili modo sentit et *conf. wirttemberg.*

§. IV.

Systema Chemnitii.

Ad *Chemnitium* nunc pervenio magni inter suos nominis virum, qui, quod confusus tum *Melanchton* tum *Lutherus* docuit, magis in ordinem redegit, atque quid doceant protestantes, quid negent, clarius distinxit *in examine conc. Trident.* ejus systema prolixius exponendum censui, eo quod passim theologj reliqui ad recentiores usque ejus vestigia sequantur. — Disquisitionem orditur ab eo, quaenam sit vis vocabuli *justificare*; qualem ipsi tum S. S. tum patres tribuant significationem. Concedit, quod et in S. S. significatione catholicorum sumatur, quodque et patres hanc admittant. Adductis vero pluribus tum graecis tum latinis auctoribus contendit, neque in lingua graeca, neque in latina hanc significationem fundatam esse. Adducit et plures S. S. textus, in quibus sensu protestantium sumitur, sensu scilicet forensi et judiciali, atque in iis praecipue locis hanc significationem adhiberi ait, in quibus velut ex professo de justificatione sacri scriptores agunt, praefertim ad Rom. VIII., ubi ex antithesi, qua *Paulus* utitur, hanc sententiam confirmare studet. Ipsos adeo apostolos curam gessisse inquit, ne hebraismus verbi *justificare* in aliis linguis minus notus doctrinam vel turbaret, vel obscuraret; unde non raro aliis clarioribus verbis eum expresserint.

Juxta

Juxta Chemnitium *justificare* significat aliquem poenis absolvere atque innocentem declarare; *condemnare* poenis alterum dignum censere. Hanc Lutheranorum sententiam S. S. consonam esse affirmat dicens: „Et haec significatio congruit ad reliqua scripturae loca ubi verbum *justificare* usurpatur de actionibus judicialibus et opponitur verbo *condemnare*.” — Cum hac poenarum remissione conjunctam esse hominis renovationem, non negat Chemnitius h). „Certum est, inquit, utrumque esse beneficium filii Dei mediatoris et *remissionem* et *renovationem* in qua Spiritus sanctus in credentibus incendit novas virtutes. Christus enim sua passione meruit nobis non tantum remissionem peccatorum, verum etiam hoc, quod propter ipsius meritum datur nobis Spiritus sanctus, ut renovemur spiritu mentis nostrae. Haec beneficia Dei dicimus quidem esse conjuncta, ita, ut quando reconciliamur, simul etiam detur Spiritus renovationis sed propterea non confundimus illa, sed distinguimus.” — Unde calumniam pontificiorum appellat, quasi haec duo beneficia Dei divellerent protestantes, atque omnia Conc. Trident. decreta de justificatione ita condita esse conqueritur, quasi doceant protestantes, credentes tantum habere remissionem peccatorum, non vero etiam renovari per Spiritum S.

Sinistre intellecta catholicorum doctrina, atque nixus idea communi protestantium, nequid detraheretur meritis Christi et in opera nostra transferatur, sola fide obtineri justificationem asserit. Docere inquit

h) de justificat. pag. 142. edit. Francofurd. ad moenum 1578.

quit catholicos, quod, „qui vult remissionem peccatorum accipere debet, juxta conc Trident sententiam interponere peccata sua et offensam Dei non satisfactionem Christi, sed inhaerentem suam charitatem” In hoc praecipue cardine controversiam verti inquit inter protestantes et catholicos, an scilicet renati propter suam novitatem et opera justificentur coram Deo. Hanc renovationem, licet ingens Dei beneficium esse concedat, meritum tamen hujus nostrae novitatis ad justificationem negat, „sed, inquit, hanc dignitatem et gloriam didicimus ex scriptura non tribuendam esse nostrae novitati, et nostris operibus ut sint justificatio nostra coram Deo ad vitam aeternam; haec enim dignitas et gloria solius filii Dei mediatoris obedientiae seu justitiae per fidem apprehensae debetur”; addens hanc rationem „quia obedientia Christi qua pro nobis legem implevit ad justitiam omni credenti non est manca, mutila et imperfecta. Contumeliosum igitur est in meritum Christi assuere ipsi nostra opera, ut justificemur, quasi Christi obedientia non sufficeret ad justificationem eorum Deo, nisi assumendo nostrae justitiae perficeretur.” — Dari justitiam inhaerentem in nobis admittit quidem, quam antiquiores protestantes tantopere impugnabant; sed ob eam nos justificari, atque eam iudicio Dei opponi posse negat. „Habent quidem, inquit, credentes ex renovatione per Spiritum sanctum etiam inhaerentem justitiam; sed quia illa in hac vita tantum inchoata, imperfecta et propter carnem adhuc immunda est, ideo illa non possumus in iudicio Dei consistere, neque propter illum Deus nos justificat.” — Non solum operibus legis ceremonialis, sed et moralis; non solum operibus non renatorum, sed et iis, quae post acceptum Spiritum S. peraguntur

aguntur meritum haud inesse, atque hoc sensu omnia opera a *Paulo* excludi a justificatione comprobare studet exemplo *Abrahami*, qui fide, non operibus justitiam obtinuisse dicitur, atque id de iis etiam operibus intelligendum esse credit *Chemnitius*, quae fecerat jam renovatus Spiritu mentis suae. Similiter adducit et *Davidem*, qui licet justus fuerit, operibus tamen justificatus non est, et addit: „atque in hanc sententiam patriarchae, *Moses*, et prophetae consentiunt, hoc est, totius V. T. testimonio comprobatur, justitia fidei sine operibus, etiam illorum, qui jam renati sunt.” — Ex N. T. *Pauli* adducit exemplum, qui ipse confitetur se non operibus suis etiam post conversionem peractis justificatum esse, sed sola fide; et *Galatarum*, qui jam aliquot annos conversi fuerant, quos tamen ideo a *Paulo* reprehensos esse inquit, quod crederent se operibus suis justificari posse i). „*Galatae* vero, inquit, non simpliciter abjecerant Christum, sed bona credentium opera fidei volebant adjungi in articulo justificationis coram Deo ad vitam aeternam. Et de operibus quidem ceremonialibus erat disputatio, non autem de solis illis, sed de tota lege et operibus ejus, id quod manifestum est. Nec disputabant *Galatae* de operibus, quae non renati ante fidem fecerant, an illa justificarent; sed de justificatione operum suorum, quae post conversionem et post acceptum Spiritum S, fecerant, disputatio erat.”

Quaenam sit fides justificans dum inquit, multum sane interesse, atque ad conservandam doctrinae puritatem summe necessarium esse inquit, ut rite determinetur tum fidei justificantis objectum, tum modus,

i) de justif. p. 150.

dus, quo circa illud fides versari debeat. Recensitis
 variis fidei objectis, in quibus mens acquiescere ne-
 quit, principale fidei justificantis objectum esse statuit
 promissionem de gratuita misericordia Dei propter
 filium mediatorem remittentis peccata, adoptantis et
 acceptantis credentes ad vitam aeternam. Modus
 vero, quo circa illud fides versari debeat, inquit,
 non frigida solum cogitatio est, aut superficialis et
 generalis tantum assensio, „sed ita, ut agnoscat, in-
 tueatur, expetat, quaerat, apprehendat, accipiat,
 complectatur et singulis credentibus applicet in pro-
 missione Christum cum omnibus suis meritis et in
 Christo misericordiam Dei remittentis peccata.” Hu-
 jus fidei gradus sic describit, ut oriatur a notitia,
 cogitatione et meditatione promissionis Dei de bene-
 ficio Christi mediatoris, de misericordia Dei, de gra-
 tuita reconciliatione; huic notitiae conjuncta esse de-
 bet assensio, non quidem generalis tantum, sed qua
 firma persuasione quisque credens statuatur universalem
 promissionem ad se quoque privatim pertinere, se
 quoque includi et comprehendi in universali illa pro-
 missione. Hanc sequitur desiderium, quo sibi hoc
 justificationis beneficium obtineri vult, et fiducia,
 qua statuit homo se hoc modo vere accipere ea, quae
 gratuita promissio affert.

Meritum bonorum operum ad justificationem
 obtinendam negat *Chemnitius*, cum fide tamen con-
 junctos esse debere bonos animi motus, atque sic
 opera justificationem praecedere debere ipsemet con-
 cedit. „Illam exclusivam ita intelligimus, inquit,
 1) ut excludatur conditio meriti seu dignitatis nostrae,
 2) ut causa reconciliationis adimatur nostris operibus
 seu virtutibus, et transferatur in solam gratiam Dei,
 propter

propter meritum Christi mediatoris, 3) ut ostendatur medium seu organon applicationis." — Se fidem mortuam, operibus destitutam excludere atque requirere fidem vivam ipsemet testatur *k*). „Nullo modo docemus fidem justificantem esse solitariam, hoc est, talem persuasionem, quae sit sine poenitentia et nulla omnino pariat opera bona, sed fidem quae sine operibus otiosa et mortua est, dicimus non esse veram; et vivam ullam fidem, quae per charitatem efficax est." Monet vero *Chemnitius*, licet opera fidei conjuncta esse debeant, non tamen idem esse operum ac fidei officium; sicut membra corporis ac animae potentiae licet conjuncta sint, diversa tamen praestant officia. — Modum, quo Deus hominem adducit ad justificationem, ita describit *l*) „ante justificationem oportet praecedere contritionem, hoc est, seriam agnitionem peccatorum, pavores conscientiae agnoscentis iram Dei adversus peccata nostra et dolentis propter peccatum, in qua contritione non retinetur, sed abjicitur propositum perseverandi et pergendi in sceleribus. Ad hos vero terrores necesse est accedere fidem, quae agnitione misericordiae Dei promissae propter filium mediatorem rursus exigat et consoletur animam, ne oppressi desperatione ruamus in aeternum exitium." Porro ait „falsum est quod in canon IX. nobis tribuunt, quasi doceamus nullum plane motum divinitus donatum et excitatum praecedere acceptationem justificationis; omnino enim docemus poenitentiam seu contritionem praecedere, quae sane non potest existere sine magnis, veris et seriis voluntatis motibus; non autem dicimus,

poeni-

k) de fide *justif.* p. 181.

l) de fide *justificant.* p. 172.

poenitentiam seu contritionem praecedere tanquam meritum” Unde, inquit, si mens esset Conc. Trid. ut simpliciter vellet monstrare ordinem, quo Deus hominem ad justificationem adducit; et si illa, quae S. S. praecedere docet, tribuerent non viribus liberi arbitrii sed gratiae Dei et operationi Spiritus S., nec in illis praeparationibus constituerent meritum aut dignitatem propterquam justificemur, facile posse de vocabulo praeparationis conveniri.

Offenditur *Chemnitius*, quod doceat Conc. Trident. neminem de justificatione sua obtenta, sed de sua gratia formidare posse. Hanc doctrinam in systemate catholicorum inde provenire ait, quod doceant hominem operibus justificari, de quorum sufficientia ad justificationem cum merito dubitare possimus, necessario consequi, ut anxiae et intranquillae relinquuntur hominum mentes. Protestantium doctrinam prae catholicorum systemate exinde commendat, quod tollatur haec intranquillitas, eo periculosior, quo facilius ad desperationem hominem adigere posset. — Statum controversiae inter catholicos et protestantes hunc figit, ut sermo non sit de fide haereticorum, qui falsas doctrinas cum fide pugnantes defendunt, aut de epicurea persuasionem, pollicente sibi in perseverantia scelerum impunitatem; hos enim merito de justificatione dubitare debere concedit *Chemnitius*; sed, inquit, verus controversiae hujus inter nos et pontificios status hic est: quod ipsi docent, peccatorem, quando in seria poenitentia, vera fide ex verbo Dei per Spiritum sanctum concepta apprehendit promissionem gratuita misericordiae, et in ea simul ipsum mediatorem filium Dei, qui est justitia nostra, nec posse, nec debere certa fiducia statuere, peccata sibi

sibi remitti; posse quidem bene sperare et de Dei misericordia optima optima quaeque sibi polliceri; sed haec tamen sine certa fiducia in medio fluctuantis dubitationis suspensa esse relinquenda, quia fidei possit subesse falsum et spes possit fallere." — Hanc dubitationem S. S. repugnare allatis pluribus textibus probare studet, ac praecipue ex testimoniis S. S. de oblatione credentium per Spiritum S. atque ex emphasi vocabulorum *oblationis*, *pignoris*, *arrhabonis*, quibus utitur Paulus in epist. ad Cor. et ad Ephes. „ oblatio enim, inquit, extra omnem controversiam iis adhibetur, quae volumus aliis, ad quae ea pertinent indubitata et quem verissima esse; et quidem in hunc finem adhibetur, ut omnis dubitatio et haesitatio removeatur." — Licet catholicorum doctrinam improbet, aequior tamen est, quam ut certitudinem fidei de justificatione obtenta admitteret; ipse potius fatetur, eam in hac carnis infirmitate minime dari posse, *m*) „ postremo, inquit, haec addenda est commonefactio, nos non loqui de idea quadam certitudinis fidei, quae in hac carnis infirmitate nulla prorsus tentetur dubitatione; quae nil sentiat trepidationem: quasi infirma et languida fides, quae non sentit perfectam fiduciam et absolutam certitudinem, judicanda sit nam esse vera fides."

Calumniari protestantes a catholicis conqueritur Chemnitius, quasi doceant, nihil praeceptum esse praeter fidem, caetera omnia indifferentia esse; ipsam decalogi doctrinam ad christianos haud pertinere. Ad refutandam hanc calumniam inquit, inculcari praecipue in ecclesiis suis, Deum justificatis et

m) de fide justificanti. p. 191.

et renatis nullo modo dare licentiam, ut libere cupiditatibus suis indulgeant; potius Deum non velle otiosos esse justificatos sine bonis operibus, sed in S. S. iisdem quam maxime commendari bonorum operum studium, atque hanc obedientiam ibidem non suaderi tantum, nec ut rem indifferentem aut arbitrariam proponi; sed tanquam necessariam tradi propter voluntatem et mandatum Dei, ac in violatores poenas statui. Igitur licet bonis operibus haud promereamur peccatorum remissionem, aliae tamen multae et graves causae sunt, inquit, ob quas justificati non secundum carnem, sed secundum spiritum vivant. Hae autem rationes vel ipsum *Deum* respiciunt, qui vult ut serviamus ipsi in sanctitate et iustitia; partim ipsos *renatos*, quibus S. S. inculcat, ut peccatis mortui non amplius vivant in eis; partim *proximum*, ut officiis nostris sublevetur, bonoque exemplo ad virtutem excitetur.

Haec opera admodum imperfecta esse, atque neminem legi perfecte satisfacere longe sermone docet; atque ex eo dependet, quidquid de merito bonorum operum tradit. Expiationem peccatorum non tribuendam esse nostrorum operum meritis, sed solum Christo mediatori supra jam docuit. Sed cum reconciliatorum opera bona placeant fide propter mediatorem, eadem habere praemia tum spiritualia tum corporalia, tum in hac vita tum post hanc vitam, admittit, idque solum *ex patruita promissione* ac liberalitate Dei, qua promisit se praemiis remuneraturum opera renatorum, licet ob adhaerentem carnis infirmitatem imperfecta *n)* „et in hanc sententiam,

n) de bonis operibus pag. 205.

tiam, inquit, nostri a vocabulo meriti non abhorrent." — Improbatur Conc. Trident. doctrinam, quod *vere* mereamur non tantum alia praemia, sed ipsam adeo vitam aeternam; improbat et theologorum quorundam sententias, quod vita aeterna non tam ex liberalitate Dei nobis obveniat, quam *debita* sit operibus nostris; atque modestiores inter pontificios ab aliis reprehendi ait, quod doceant, Deum remunerari opera nostra ex gratuita dignatione clementiae suae.

„Quanta vero, inquit, impietas et blasphemia est illam gloriam propitiationis, salutis et vitae aeternae, quae obedientiae et merito Christi debetur, ipsi detrahere et transferre ad nostrorum operum merita, aut certe partiri inter Christi meritum et nostra merita, quasi non esset summum sacrilegium et extrema idololatria gloriam Christi alteri tribuere." — Hoc sensa meritum haud admittit *Chemnitius*.

„Etsi igitur, pergit, fatemur, in reconciliatis bona opera habere praemia spiritualia et corporalia, in hac vita et post hanc vitam, tamen non concedimus illud fieri, sicut pontificii dicunt, non secundum gratiam, sed secundum debitum justitiae divinae propter veram rationem meriti, — — — sed ex gratuita dignatione paternae erga filios, quos gratis propter filium adoptavit, clementiae." — Hanc commonefactionem ideo addendam esse inquit, ne renatorum animos superbia occupet pharisaica, aut persuasio propriae dignitatis; sed ut in humili confessione omnem gratiam tribuant misericordiae et bonitati patris coelestis, qui et opera, quae a nobis exigere potuisset, praemiis coronare clementissime decrevit.

§. V.

Animadversiones in haëtenus dicta.

Haec diversa protestantium antiquorum systemata adduxisse sufficiat, ne ad fastidium usque eadem recoquantur sententiae. Apparet ex his non diu inter *Lutheri* aëccles ipsius doctrinam incolumem viguisse, sed passim aliis immutatis aut mitius explicatis sanioreni fuisse redditam. — Pro sola peccatorum remissione justificationem accipiebat *Lutherus*; addunt mox regenerationem et sanctificationem confessio *Augustana* et sequentes, — utrumque apertius conjungit *Chemnitius*; utroque sensu tum pro justificatione interna, tum pro externa vocem *justificare* accipi concedunt omnes. — Fidem solam requirebat *Lutherus* ceu justificationis conditionem, non excludens solum operum meritum, sed fidem solitariam statuens, cum qua nulla prorsus opera conjuncta sint — Justificationem praecedere debere poenitentiam et contritionem ajunt confessiones citatae et clariore modo justificationis ordinem exponit *Chemnitius* admittens cum conc. Trid. pios animi motus. — Opera bona damnat *Lutherus*; ea non negligenda esse docet confess. *Augustana* — necessario ea faciendae esse docent confess. *Saxonica* et *Wirtembergica*. — Certitudinem justificationis a *Luthero* depraedicatam retinent quidem communiter confessiones fidei antea citatae; eam vero in hac vita dari negat *Chemnitius*. — De operum bonorum merito ne cogitaverat quidem *Lutherus* — statuunt illud omnes fidei confessiones, sicut et *Melanchton* et *Chemnitius*. Apparebit infra ingentes has controversias tanto cum fervore inter utramque partem agitatae initio nullo

negotio componi potuisse, nisi et ex parte *Lutheri* et adversariorum ejus nimium peccatum fuisset.

Theologia scholastica, inquit *Canus* inde a saeculo XI. invalescens seu potius *Aristotelis* dialectica in theologiam invec̄ta fuit mater plurimarum quaestionum magis curiosarum quam utilium, subinde etiam ridicularum. Hoc si ex una parte haereticis subsidio fuit, ad contuendos suos errores, reliquit ex altera catholicos ad illos depellendos inhabiles et inermes. Sed et tum, cum genuina Christi dogmata a Trident. proposita erant, divina humanis commiscere non cessarunt theologi, magis studiosi suas opiniones quam fidei veritates tueri; quare cavillis haereticorum causam, et reunionis impedimentum non leve posuerunt. — Hac agendi ratione, si unquam alias, certe in doctrina de justificatione a theologis scholasticis non leviter peccatum est. Confundentes enim quas nimis curiosa invenerat theologorum sedulitas quaestiones cum ipsa fidei veritate, *Luthero* ejusque sequacibus ansam dedere, ut cum illis et dogmata rejicerent. Hac ratione odiosam reddiderunt adversariis de bonis operibus doctrinam, haud discernentes utilia a necessariis. Inter alios praesertim monachi toti erant in inculcandis fidei populo peregrinationibus, indulgentiis, atque in depraedicandis hisce operibus, utilibus quidem, non tamen necessariis, tam assidui erant, ut non sine fundamento questus fuisse *Lutherus* censendus sit, opera charitatis a monachis prorsus excludi, retentis aliis minus principalibus. Horum operum necessitatem et meritum ita extollebant, ut hisce sententiis occasio fuerint quaerelarum protestantium, quod doceant catholici excluso Christo tum justificationem tum vitam aeternam obtineri posse. Ita theologorum vitio factum est,

est, ut adversarii doctrinam ecclesiae catholicae involutam scholasticorum opinionibus, et non raro defoedatam aut debite non cognoscerent, aut impugnarent sententias tanquam dogmata ecclesiae catholicae, a quibus haec semper abhorruit.

Peccarunt et ex altera parte Lutherani, quod limites excederent disputationis aestu abrepti, et quidquid de bonis operibus docerent catholici improbant in alterum extremum delapsi sint, ita, ut si monachi ex parte catholicorum opera ante memorata nimium extollerent, *Lutheri* aeseclae altera ex parte non solum eorum negarent necessitatem, sed et reliqua opera ad salutem adeo noxia esse asserere haud erubescerent. *Lutherus* praeterea, ne adversariis cedere cogereetur, potius absurda quaeque defendere voluisse videtur, quam ut ad eorum doctrinam rediret. Hac ratione, quae partim invidia, partim theologorum vitio exortae sunt lites, eas superbia perpetuas conservavit; donec infensis in se invicem animis ac praejudiciis occupati utriusque partis patroni magis semper a se invicem recederent, cum potius facillime in eandem doctrinam conveniri potuisset, si catholici ecclesiae suae dogmata a theologorum secrevissent sententiis, atque *Lutheri* aeseclae a disputationis aestu rediissent.

Apparet ex haecenus allatis abhorrere potissimum protestantes idea meriti bonorum operum tum in justificatione, tum ad vitam aeternam obtinendam, quod ut excludatur, nec honos Christo debitus in opera nostra transferatur, sola fide nos justificari docent. Eadem de causa negant nos mereri vitam aeternam eamque stricto sensu meritum appellari posse,
 ut

ut salva maneat satisfactionis Christi necessitas. — Quod si ostendatur in systemate catholicorum et fidem requiri, et excludi meritum in justificatione; tum concedatur protestantibus non dari meritum relate ad vitam aeternam eo sensu, ut jure stricto eam a Deo exigere possimus, quin necessaria sit liberalis Dei acceptatio; atque si mitius explicent justificationis certitudinem protestantes, apparebit, paucas remanere difficultates, quas ad logomachiam reducere licebit; apparebit, quam vere dicat *Bossuet* o) plura hujus doctrinae capita sinistre potius intellecta fuisse, quam ut vera in iis componendis fuerit difficultas.

Quid hac in re praestiterint protestantes recentiores ut clarius pateat, eorum systemata addamus necesse est, ut collatis hisce cum doctrina catholica dijudicare possimus, num adhuc differant protestantes a catholicis in doctrina de justificatione.

S E C T I O III. SYSTEMATA RECENTIORUM.

§. I.

Systema Moshemii.

Initium faciat *Moshemius* a) ipsis protestantibus commendatissimus, qui caeteroquin systematis antiquioris

o) *Histoire des variat. T. I. L. III. nro. 18.* „qu'il y plus de mal entendu, que de veritable difficulte dans cette dispute.”

a) *Elementa theologiae dogmaticae. Norimbergae et Altorf.* 17781. edit. III.